

Kóhidi Ákos, PhD

Széchenyi István Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék
egyetemi adjunktus

**Nótári, Tamás: *Development of Hungarian Copyright Law.*
Bukarest, C.H. Beck, 2014. 248 pp.**

Ha a jogirodalom kifejezésre gondolunk, több fogalom is eszünkbe juthat. Merthogy jelentheti ez a szó a jogi forrásművek összességét, de – egyfajta értékminőséget kifejezve – jelentheti az irodalmi igényvel megírt, kifinomult stílusú jogi műveket is. Nótári Tamás monográfiája az előbbi meghatározást alapul véve, jogirodalom mindkét értelemben. A szerző korábbi publikációi is ékesen példázták jelen témában való jártasságát, amelyeket most egy, a magyar szerzői jog fejlődéstörténetét teljes körűen és átfogó igényvel bemutató idegen nyelvű, külföldön megjelent könyv követett.

Jelen könyv kapcsán tehát – minden aspektusból verifikáltan – jogirodalomról, azonban nemcsak az irodalom jogáról beszélhetünk. Értem ezalatt azt, hogy a szerzőt nem köti gúzsba a történelem érezhető szeretete, nemcsak a kezdeti szabályozási polémiákról ír, hanem kitér, illetve kitekint azokra a műtípusokra is, amelyek később kerültek, a kezdetekben leginkább az írói művekre koncentrált szabályozás homlokterébe. Így a mű kifejezetten hasznossá válik a jelenkor szakemberei számára is, ugyanis általános és intézménytörténeti fejlődési vonalakat is bemutat, amelyek segítségével a szabályozás sokszor elfeledett „miért”-jére is fény derül.

Amint azt az előszó is ígéri, a szerzői jog fejlődéséről olvashatunk a kezdetektől napjainkig. A munka két fő részből áll. Az első rész a magyar szerzői jog kialakulását és fejlődésének főbb állomásait elemzi, a külföldi szabályozási mintákra történő utalással. A második rész az egyes, szerzői jog területére tartozó jogintézmények történetét mutatja be, külön-külön végigvezetve minket a négy magyar szerzői jogi törvény jelentősebb, vonatkozó rendelkezésein, ezek egymáshoz mért változásain. Ezután az egyes műtípusokra vonatkozó külön szabályokat ismerteti a szerző, végül a szerzői jog megsértésének jogkövetkezményeit, ezek eljárási rendjét veszi górcső alá. Bár a cím szerint a magyar szerzői jog fejlődéséről ír, a témát röviden nemzetközi kontextusában is ábrázolja, bemutatva a főbb szabályozási vonulatokat az újkori nemzeti kodifikációkban.

A mű első részében a magyar szabályozási koncepciók kialakulásáról olvashatunk, a szerző azonban nem esik a történelmi tények és adatok egyhangú deskripciójának csapdájába, sőt. Véleményem szerint az első szerzői jogi törvény megalkotását megelőző vélemények, javaslatok és viták ismertetése a mű egyik legérdekesebb, legszínesebb része. Betekintést nyerhetünk az első jelentős kodifikációs eredményeket megelőző, annak hajtóerejét képező neves jogászok, Toldy Ferenc és Szemere Bertalan reformjavaslataiba. Az említett szerzők gondolatai kapcsán merül fel a műben először az az elméleti érdek-kollízió, amely a mű során többször is visszaköszön, hiszen alapjaiban határozza meg a szerzői jogi jogviszonyokat. Ez nem más, mint a szerző érdeke, szemben a befogadó közönség, a köz érdekével. Vagyoni gyarapodás, versus szellemi közkinés, az alkotó tevékenység anyagi elősegítése, versus a szellemi produktum mind szélesebb körben való elterjedésének, terjesztésének lehetősége. Árnyalt és több szempontból vizsgálható probléma ez, amely mögött, mint általában a magánjogi szabályozás forrása mellett felszínre tör a gondolat: „*a magánjog nem az önzés bibliája*”, tehát a magánérdekeket oltalmazó jogi normáknak, más magánérdekekre és a

közérdekre is tekintettel kell lenni. Így volt ez a törvényi szabályozás hajnalán és így van ez ma is, ezért érezhetjük Toldy utánnomással kapcsolatos sorait olyannak, mintha azokat napjainkra vonatkoztatva írta volna. Szerinte az utánnomást csak egy tényező indokolhatta, ez pedig az eredeti műpéldányok drágasága. Aminek oka az, hogy a kiadók csak az eladott, eredeti példányokból fedezhetik a kiadás költségeit. „*Véleménye szerint a kiadók is olcsóbban tudnák adni a könyveiket, ha nem kellene az utánnomóktól tartani, hiszen több példányt lehetne kinyomtatni és megfelelő biztonsággal árusítani: amivel kevesebbe kerül egy-egy utánnomtatás és amennyivel egyes vásárlók nyernek, annyival többet veszítenek a jogos tulajdonosok, a kiadók és az írók*”. De nem csak az egyén károsodik, hanem a köz is, mivel ez hosszú távon gátja a tudományos fejlődésnek, sivárrá változtatja a kultúra táptalaját, így végső soron visszaveti a társadalmi fejlődést is. Ehhez szorosán kapcsolódó neuralgikus pont, a díjazás kérdése, amelyre Toldy több megoldást is felvázol, az állami díjazástól kezdve, az osztalék meghatározásáig. Érdekes megfigyelni még Toldynak és Szemerének a tulajdonjog mintájára megalkotott szellemi tulajdon koncepcióit, mivel ezek, bár szilárd elméleti alapokon álltak, a polgári korban eltűntek a magyar szerzői jogi nyelvhasználatból. Már itt olvashatunk a védelmi idő meghatározásának dilemmáiról, továbbá a Szemere által kimunkált szankciórendszeréről és a kapcsolódó jogviták eljárási szabályairól.

Hasonlóan izgalmas nyomon követni a következő korszakot, amely a második, 1921. évi LIV. törvényt előzte meg. Az 1906-os vitában nyomon követhetjük a Magyar Jogászegylet tagjainak (úgy mint Márton Miksa, Kenedi Géza, Szalai Emil, Márton Sándor, Fényes Samu) felszólalásait. Különösen érdekesek azok az esetek, amikor az elméletnek, a fejlődő technika által meghaladottá vált szabályozással kellett szembenéznie, illetve a technika új vívmányait kellett szabályozás alá vonnia (példának okáért az akkoriban megjelent telefon, fonográf, mozgókép esetében). Konkrét kérdésként merült fel például a gépi többszörözéssel kapcsolatban akkoriban, hogy a fonográf gép-e, és hogy lehet-e ennek segítségével szerzői jogi bitorlást elkövetni. Ugyancsak ez volt a kérdés a Kenedi felszólalásában megjelenő Telefon Hírmondóval kapcsolatos esetben, ahol is egy verset hírmondó útján terjesztettek arra való hivatkozással, hogy az nem gépi, hanem akusztikai többszörözés, a bíróság azonban végül megállapította a bitorlás tényét. További, az előzőekhez hasonló, máig vitatható kérdéseket vet fel a szerző. Ilyen például a ponyvaművekhez való jogi viszonyulás kérdése, azaz legyen-e és ha igen, ki határozza meg azt a minimális nívót, amelyet el kell érnie egy alkotásnak ahhoz, hogy védelemben részesülhessen. Különösen érdekes ezzel kapcsolatban Marton és Kenedi álláspontjának összevetése.

A korábban vázolt érdekütközés kérdése is ismét feltűnik, igaz újabb aspektusból. Szalai Emil ugyanis nem tartja helyesnek a reform olyan módon történő megvalósítását, amely csak a szerző vagyoni érdekeire koncentrál, „*be kell látni ugyanis, hogy a szerzőknek morális, erkölcsi érdekei is léteznek*”. Megjegyzi, hogy adott esetben a vagyoni gyarapodással szemben fontosabb a szerzőnek az, hogy művét és ezáltal nevét minél szélesebb körben megismerhessék.

Az, hogy az akkori szabályozás sem volt tökéletes és hézagmentes és az akkori világ sem makulátlan, szintén kitűnik a műből, amely mindenképpen pozitívum, hiszen az ördög a részletekben lakozik, az pedig külön üdvözlendő, ha ezekbe a részletekbe némi szellemesség is vegyül. E gondolatokat olvasva többször felmerült bennem, hogy e jogterület kialakítása során tulajdonképpen jogászok írtak és írók jogászkodtak, a XIX. század közepétől a XX. század első feléig érezhetően együtt járt ugyanis jogi nyelvezetben is az ékesszólás és a mives gondolatformálás. Gondolhatunk itt – a szerző utalásaiban is megjelenő – Arany Jánosra, aki a jogászi és írói szakmában is tevékenykedett és javaslata az első szerzői jogi törvény alapját képezte.

A monográfia másik jelentős, az előzőektől gondolatilag jól elkülöníthető része az egyes szerzői jogi törvényeinken vezeti végig az olvasót. A szerző is hangsúlyozza, hogy a mű

szerkezetileg két nagyobb részre osztható, ezt azonban a szöveg struktúráján nem igazán érhetjük tetten. Bár a reformjavaslatok után lineáris gondolati vonalon haladva, valóban logikus az egyes törvények ismertetése, azonban a két rész stiláris különbözőségei miatt számomra hiányzott egy rövid gondolati cezúra, illetve átvezetés. Az eddigi izgalmas történelmi kalandozásból áttérünk a precíz, minden részletre kiterjedő elemzésre, a négy törvény általános rendelkezéseitől az egyes műfajokra vonatkozó rendelkezések felé haladva. Amint azt fentebb is írtam, a könyv a jelen kor igényes jogászai számára szakkönyvként is jó szolgálatot tehet, hiszen az intézménytörténeti előzményeket, a szabályozás metamorfózisait jelen részből részletekbe menően megismerhetjük. A szerző kitér példának okáért olyan kérdésekre is, hogy végrehajtás alá vonhatóak-e a vagyoni értékű és átruházható jogok, kinek legyen joga a hagyatékban talált szerzői művek közzétételére és értékesítésére, továbbá a fordításhoz való jog terjedelmének változásaira, vagy a zeneművekkel kapcsolatban a *quodlibet*ek megengedhetőségére. Azt, hogy a múlt hagyománya és üzenete jelen műben együtt él a modernitás vívmányaival ékesen példázza, hogy a szerző feldolgozza az újabb műtípusokra (mint például a film, műszaki alkotások, avagy fényképek) vonatkozó szabályokat is. Így az említett szerkezeti kettősség semmiképpen sem hátrány, sokkal inkább a szakmai komplexitást biztosító előny. Végezetül, mivel a szerző – ígérete szerint – teljességre törekszik, a szerzői joggal szomszédos jogok védelméről, valamint a szerzői jog megsértésének szankciórendszeréről is olvashatunk.

A szerző több témakör kapcsán meglepő leleménnyel és gyorsasággal asszociál a múltbéli szabályozás jövőbeli analógiáira, nem téve le azonban a fő gondolati szálát, nem változtatva a művet a múlt, a jelen és a jövő fogaskerekei között szétforgácsoló gondolathalmazra. Sokkal inkább érezhető a témában való jártassága és az alkotó szellem több idősíkot szimultán átlátni képes rendszerező zsenije, amely a múlt üzenetét igyekszik tetten érni a paragrafushalmazok mögött, pragmatikus ismereteket átadva így, akár a jelen, illetve a jövő jogalkotók számára is. Indokolatlanul retrospektív szemléletről, avagy felesleges anakronizmusokról a szerző esetében nem beszélhetünk. A könyv olyan alkotás, amely nem hiányozhat egy, a szerzői jogot akár elméletben, akár gyakorlatban művelő jogász, vagy művelni kívánó joghallgató könyvespolcáról sem. Így azt olvasásra ajánlva végezetül többet nem is mondhatnék, mint *artificem commendam opus*, azaz az alkotót úgyis alkotása dicséri majd.